

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ OBIECTIVĂ

Corneliu GUZUN

Întreprinderea cu Capital Străin „Red Union Fenosa” SA

În prezentul articol este abordată răspunderea civilă delictuală obiectivă, o formă a răspunderii civile delictuale. Noile reglementări în legea civilă conferă schimbări răspunderii civile delictuale obiective, nemijlocit și răspunderii civile delictuale, în general. Este argumentată necesitatea instituirii răspunderii civile delictuale obiective și determinată eficiența acesteia. Răspunderea delictuală obiectivă este acea formă a răspunderii delictuale, care constă în obligația ce revine anumitor subiecte și în anumite situații prevăzute de lege de a reface pagubele cauzate fără vinovăție – fie prin propriile fapte, fie prin „faptele” obiectelor sau ființelor pentru a căror pază sunt răspunzătoare sau a căror proprietari sunt. Răspunderea delictuală obiectivă îndeplinește aceleași funcții generale ale răspunderii civile delictuale, și anume: funcția reparatorie și funcția educativ-preventivă. Sunt aduse argumente clare în susținerea ideii că divizarea răspunderii delictuale în obiectivă și subiectivă este făcută doar la nivel doctrinar; astfel, niciun act normativ nu prevede care sunt situațiile ce se atribuie la un caz și care se referă la al doilea. Nu în ultimul rând, se aduce lumină asupra controverselor privind temeiul și condițiile răspunderii delictuale obiective.

Cuvinte-cheie: *răspundere civilă delictuală, răspundere civilă delictuală obiectivă, răspundere civilă delictuală subiectivă, subiect, faptă proprie, „faptă” a obiectelor (ce aparțin lumii materiale), funcție reparatorie, funcție educativ-preventivă.*

GENERAL HIGHLIGHTS WITH REGARD TO THE OBJECTIVE THIRD-PARTY LIABILITY

This article is referring to the objective third-party liability, a form of third-party liability. Following the introducing of the new regulations in the civil law, the objective third-party liability suffered great changes, influencing directly the third-party liability. The present article builds on the necessity and effectiveness of establishing the objective third-party liability. The objective third-party liability is that form of liability, which consists in the obligation of certain subjects, in certain cases provided by law, to rehabilitate damages caused without fault either by their own acts, either by the "acts" of objects or beings of whose guards they are or whose owners they are. The objective third-party liability fulfills the same general functions as the third-party liability does, which are the restorative function and the preventive educational function. Also, there are brought clear arguments to support the idea that the liability division in objective and subjective is made only in theory and that there are no norms to provide situations assigned to a case and others related to another. Finally yet importantly, there is brought light on the controversy surrounding the basis and conditions of the objective third-party liability.

Keywords: *the third-party liability, the objective third-party liability, the subjective third-party liability, subject, the own act, the "act" of objects (belonging to the material world), the restorative function, the preventive educational function.*

Răspunderea delictuală obiectivă – formă a răspunderii civile delictuale

Un loc aparte în cadrul sistemului mijloacelor juridice de ocrotire a drepturilor și intereselor legale ale persoanelor îl ocupă instituția răspunderii civile delictuale. Prin mijloacele sale specifice această instituție apără cele mai importante drepturi civile absolute, cum ar fi dreptul la viață, sănătate, integritate corporală, dreptul la inviolabilitatea domiciliului și alte drepturi personale nepatrimoniale, precum și dreptul la proprietate, ca drept cu conținut patrimonial. Ne vom referi la o formă a răspunderii civile delictuale, cum este răspunderea civilă delictuală obiectivă, care, de fapt, prin introducerea noilor reglementări a suportat mari schimbări ce trebuie să aibă ca consecință și modificări la compartimentul răspunderii civile delictuale în general.

Pentru a ne clarifica ce se are în vedere prin noțiunea de răspundere delictuală obiectivă și care a fost scopul instituirii acesteia în cadrul răspunderii civile delictuale, vom face o trecere în revistă referitor la răspunderea civilă în general, precum și la răspunderea civilă delictuală, în special ne vom referi la natura juridică a răspunderii, la funcțiile și scopul acesteia.

Răspunderea civilă este una dintre cele mai importante manifestări concrete ale răspunderii juridice. De asemenea, răspunderea civilă este o categorie fundamentală și, în același timp, o instituție deosebit de largă și complexă a dreptului civil. În acest sens, problema formulării unei definiții cuprinzătoare și de maximă

generalitate a noțiunii de răspundere civilă a fost și încă mai este o preocupare a doctrinei dreptului civil. Aceasta este explicația faptului că i s-au dat mai multe accepțiuni.

Legislația Republicii Moldova nu dispune de o definiție a noțiunii de răspundere juridică civilă. În literatura juridică de specialitate la fel nu există o opinie unitară în acest sens. Astfel, autorul rus V.P. Gribanov menționează că răspunderea civilă constituie aplicarea unor consecințe patrimoniale negative persoanei ce și-a permis un comportament ilegal [44, p.432]. V.V. Vaschin definește răspunderea civilă drept o măsură de influență aplicată persoanei vinovate pentru încălcarea legii sau o sancțiune specifică ce constă în privarea persoanei de patrimoniu fără acordarea compensației [37, p.8].

Autorii P.Drăghici, precum și S.Baeș, N.Roșca consideră că răspunderea civilă este o formă a răspunderii juridice care constă într-un raport de obligații în temeiul cărora o persoană este îndatorată să repare prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ori, în cazurile prevăzute de lege, pentru prejudiciul pentru care este răspunzătoare [12, p.41; 3, p.187].

În același timp, răspunderea civilă este și o instituție juridică alcătuită din totalitatea normelor de drept prin care se reglementează obligația oricărei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta extracontractuală sau contractuală ori pentru care este chemată de lege să răspundă. Majoritatea acestor norme juridice își au sediul în Codul civil al Republicii Moldova.

Importanța teoretică și practică a răspunderii civile se manifestă în gradul de generalitate a principiilor și normelor sale ce s-au dovedit cuprinzătoare și pe deplin adaptabile marilor schimbări apărute în societate. În acest sens, odată cu dezvoltarea societății au apărut cazuri noi în care se pune problema reparării prejudiciului, altele decât cele avute în vedere de legiuitorul nostru din secolul trecut. În așa situații, în care lipsește o reglementare specială, pentru angajarea răspunderii juridice se recurge la normele din Codul civil.

În literatura juridică de specialitate se susține ideea că răspunderea civilă îndeplinește, cu referiri mai frecvente la răspunderea civilă delictuală, două funcții importante: funcția preventiv-educativă și funcția reparatorie [1, p.10]. Aceste funcții rezultă din esența și finalitatea răspunderii civile. Între ele există o strânsă legătură, în sensul că una o presupune pe cealaltă, neputând a fi concepute în mod separat.

Funcția preventiv-educativă. Această funcție este determinată de natura juridică a răspunderii civile, care, atunci când se întemeiază pe o culpă, este o sancțiune specifică dreptului civil, cu caracter reparator, îndreptată împotriva patrimoniului persoanelor care săvârșesc fapte ilicite cauzatoare de prejudiciu. De aceea, are ca scop – educativ și, implicit, preventiv. Astfel, prin teama pe care eventualitatea obligării la reparații o poate provoca în conștiința oamenilor, răspunderea civilă contribuie la diminuarea numărului de fapte ilicite păgubitoare și la respectarea obligațiilor asumate prin acte juridice [13, p.29].

Funcția reparatorie. Este funcția ce vizează repunerea patrimoniului lezat în situația anterioară și concomitent înlăturarea tuturor consecințelor conexe. Spre deosebire de răspunderea penală care urmărește sancționarea conduitei ilicite și vinovate, răspunderea civilă urmărește, în principal, restabilirea drepturilor subiective și a intereselor legitime încălcate. În timp ce răspunderea penală se preocupă de pedepsirea vinovatului, rostul fundamental al răspunderii civile trebuie să-l constituie aplecarea asupra victimei, asupra situației injuste în care ea se află. Până a ajunge de a-l sancționa pe vinovat, se pune problema limitării pagubei, înlăturarea ei pe cât e posibil.

Eminentul profesor Mihail Eliescu, deși nevoit să se alinieze modei timpului în care a elaborat lucrarea sa fundamentală în domeniul răspunderii civile delictuale, avertizează totuși: „Nu trebuie însă de uitat că scopul imediat al răspunderii civile este repunerea patrimoniului celui păgubit în starea anterioară dăunării. Sub acest aspect, ea înfățișează o puternică asemănare cu instituții analogice, adică cu asigurările. Respectiv, în acest sens suntem departe de ideea de pedeapsă” [13, p.29].

O formă importantă a răspunderii juridice civile este răspunderea civilă delictuală (extracontractuală), care reprezintă urmarea prejudiciului creat printr-un fapt ilicit, în afara existenței oricărei legături juridice preexistente între victimă și autor [35].

Răspunderea extracontractuală apare în legătură cu cauzarea unui prejudiciu persoanei sau patrimoniului acesteia, ce nu ține de neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor care sunt născute în temeiul contractului cu persoana prejudiciată. Însă, sunt situații când prevederile Capitolului XXXIV al Codului civil se aplică și în cazul prejudiciului cauzat în raporturile contractuale, cu excepția situațiilor în care se aplică prevederi referitoare la răspunderea debitorului pentru neexecutarea contractului și prevederi speciale pentru anumite raporturi contractuale.

M.Eliescu menționează că răspunderea delictuală constituie un raport de obligații în temeiul cărora o persoană are îndatorirea să repare prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ori, în cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare [13, p.7]. Definiția dată prevede două cazuri în care o persoană este ținută să răspundă, care de fapt prezintă cele două forme ale răspunderii civile delictuale: răspunderea pentru fapta proprie, comisă cu vinovăție (subiectivă) și răspunderea pentru fapta care a fost săvârșită fără implicarea directă, inclusiv fără vina sa, dar pentru care, potrivit legii, ea este răspunzătoare. Această din urmă situație reprezintă cazul răspunderii delictuale obiective, care de fapt face obiectul prezentei lucrări. Vorbind despre cele două forme ale răspunderii civile delictuale, în ambele cazuri acestea prezintă un raport juridic de obligații ce apar dintr-o faptă ilicită și prejudiciabilă.

Potrivit unei terminologii consacrate și tradiționale, fapta ilicită care dă naștere raportului juridic de răspundere poartă denumirea de *delict*. Este motivul pentru care, pornind de la termenul „delict”, răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin fapte ilicite extracontractuale se numește *delictuală* [24, p.123].

Termenul „delict” se traduce printr-o încălcare a drepturilor terților, care suferă prejudicii de pe urma comiterii faptului ilicit; într-adevăr, imediat ce individul trece peste sfera sa proprie de activitate, el vatămă în mod implicit și automat prerogativele similare ale terților. Această depășire ilicită dă naștere responsabilității, care se traduce în fapt prin obligația de a repara prejudiciul ce l-a cauzat [16, p.467].

În Codul civil al Republicii Moldova reglementarea răspunderii delictuale este inclusă într-un capitol aparte. Ne referim la Capitolul XXXIV „Obligațiile ce se nasc din cauzarea de daune”. Analizând articolele din acest capitol cu privire la răspunderea delictuală, precum și opiniile expuse în literatura de specialitate, putem menționa că răspunderea delictuală este de trei feluri: răspunderea pentru fapta proprie – art.1398 CC RM; răspunderea pentru fapta altuia – art.1406, 1403, 1405 CC RM; răspunderea pentru prejudiciile cauzate de un izvor de pericol sporit, produse, animale, prejudiciul cauzat prin surparea construcției – sunt cazurile prevăzute de art.1410, 1411, 1412, 1425 CC RM.

Pe lângă această clasificare, răspunderea civilă delictuală se mai poate clasifica și după fundamentul său în: răspundere delictuală subiectivă și răspundere delictuală obiectivă [26, p.32].

Problema răspunderii civile delictuale obiective și subiective impune înainte de toate necesitatea de a fi lămurit aspectul de ordin terminologic sau, cu alte cuvinte, ce înseamnă răspundere obiectivă și răspundere subiectivă. Această problemă urmează a fi rezolvată foarte simplu, pornind de la criteriul după care se face această delimitare – fundamentarea răspunderii, adică ceea ce servește drept bază pentru survenirea unei sau altei din cele două forme ale răspunderii delictuale.

Astfel, în cazul răspunderii subiective, aceasta are drept fundament ideea de vinovăție. În acest caz ne interesează atitudinea psihică pe care autorul a avut-o la momentul săvârșirii faptei ilicite sau la momentul imediat anterior săvârșirii acesteia față de fapta și de consecințele acesteia [28, p.12], adică latura subiectivă ca una dintre condițiile obligatorii pentru survenirea răspunderii.

Alta este situația în cadrul răspunderii delictuale obiective, care este denumită astfel din considerentul că prejudiciul care a fost cauzat urmează a fi reparat de către subiectele prevăzute de lege, indiferent de vinovăția acestora în cauzarea prejudiciului. În această situație ne referim la: răspunderea pe care o poartă producătorul pentru prejudiciul cauzat de un produs cu viciu (art.1426 CC RM); răspunderea statului pentru erorile judiciare (art.1405 CC RM); răspunderea pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit (art.1410 CC RM); răspunderea pentru prejudiciul cauzat de animale (art.1411 CC RM); răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin surparea, căderea sau scurgeri din construcție (art.1412, 1413 CC RM).

Astfel, observăm că răspunderea delictuală obiectivă este acea formă a răspunderii delictuale, care constă în obligația ce îi revine anumitor subiecte și în anumite situații, expres prevăzute de lege, de a reface pagubele cauzate fără vinovăție fie prin propriile fapte, fie prin „faptele” obiectelor sau ființelor pentru a căror pază sunt răspunzătoare sau a căror proprietari sunt.

Sistemul răspunderii subiective implică culpa persoanei care este autorul prejudiciului și trebuie să fie dovedită, iar exonerarea de răspundere operează numai atunci când culpa nu există. Sistemul răspunderii obiective implică prezumția de culpă și, ca atare, existența ei nu trebuie dovedită, iar exonerarea de răspundere operează doar în caz de forță majoră și al culpei victimei [2, p.120].

Divizarea răspunderii delictuale în obiectivă și subiectivă este făcută doar doctrinar; astfel, niciun act normativ nu prevede care sunt situațiile ce se atribuie la un caz și care se referă la al doilea. Ca rezultat, dacă unele cazuri de răspundere, prevăzute de Codul civil, le putem atribui fără dubii la răspunderea delictuală obiectivă, nu putem proceda în același mod în alte cazuri.

În cele ce urmează ne vom referi la răspunderea comitentului pentru fapta prepusului său (art.1403 CC RM), care este atribuită de către autorii români la răspunderea delictuală obiectivă, numită de către aceștia și indirectă. În acest mod, noțiunile de „răspundere indirectă” și „răspundere obiectivă” sunt utilizate neîntemeiat, considerăm noi, ca sinonime.

În acest mod, A.Leik menționează că răspunderii pentru fapta proprie, sau directă, i se spune și subiectivă, iar răspunderii pentru fapta altuia, sau indirectă, i se mai spune și obiectivă [19, p.171]. De asemenea, L.Pop menționează că, începând cu deceniul al VII-lea al secolului XX, s-a admis existența unor cazuri de răspundere obiectivă, cum ar fi: răspunderea pentru lucruri și răspunderea comitenților pentru fapta prepușilor [25, p.185]. Autorul își argumentează constatarea prin faptul că atunci când consecințele dăunătoare sunt urmare a unor acte periculoase, creatoare de risc, răspunderea se antrenează fără culpă, pe temei obiectiv, iar în calitate de acte creatoare de risc ar fi, de pildă, pe lângă supravegherea animalelor sau întrebuințarea unor vehicule, și folosirea de către comitenți a prepușilor [25, p.180].

Pentru a fi corect înțeleasă poziția noastră, menționăm că suntem de acord și nu negăm necesitatea și eficiența răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, în acel sens care direcționează, conduce o activitate; el trebuie să suporte riscurile din acea activitate, ca urmare a desfășurării atribuțiilor de către persoanele aflate în raporturi de prepușenie [7, p.151; 13, p.22; 25, p.181], dar nu acceptăm atribuirea acesteia la răspunderea delictuală obiectivă, cel puțin din considerentele expuse mai jos.

Considerăm că răspunderea pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit, de animale, de ruina edificiului, de produse defectuoase a fost atribuită, pe bună dreptate, la răspunderea delictuală obiectivă. Astfel, analizând împrejurările în care un automobil sau un produs a cauzat anumite prejudicii, precum și ținând seama de statutul lor de lucruri neînsușite, concluzionăm că este dificil, dar nu chiar imposibil, de a lega cauza apariției pagubelor date de acțiunea sau inacțiunea unei persoane [5, p.40], astfel încât nu poate fi dovedită nici vina, aceasta rămânând anonimă, urmând ca victima să suporte prejudiciul [26, p.25]. La fel de dificil este de făcut dovada vinei în cadrul cauzării prejudiciilor de către organele de anchetă, instanțele judiciare etc., având în vedere autoritatea și poziția procesuală deosebită a acestora în comparație cu cea a victimei. De aceea, în aceste cazuri legea a prevăzut survenirea răspunderii indiferent de vină, aceasta fiind prezumată.

În cazul răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, deși se consideră că intervine de multe ori pe teren obiectiv [26, p.30], culpa rămâne o condiție necesară pentru angajarea răspunderii. Răspunderea pentru fapta altuia se poate angaja, deci, doar dacă în persoana celui pentru care se răspunde sunt întrunite condițiile răspunderii subiective, adică pentru fapta proprie. Pe lângă acest fapt, nu putem spune că răspunderea comitentului este obiectivă și din considerentul că aceasta nu se substituie tot timpul răspunderii subiective. Astfel, este de reținut că între aceste două forme ale răspunderii – pentru fapta proprie și pentru fapta altuia – victima prejudiciului are dreptul de opțiune între a solicita autorului direct al prejudiciului (comitentului) sau de a se îndrepta împotriva persoanei care, potrivit legii, răspunde pentru autorul direct al prejudiciului (prepusul) [15, p.131]. De aceea, mai oportun ar fi să atribuim acest caz la răspunderea indirectă.

Un alt argument ar fi acela că răspunderea obiectivă are valoarea unei garanții în raport cu victima. Garanția, în cazul răspunderii pentru lucruri, produse, edificiu, animale, are în vedere comportamentul (impropriu denumit) al acestora, implicând răspunderea persoanei care are paza juridică a bunurilor respective sau care este proprietarul lor. În acest caz, garanția nu se adaugă la răspunderea altei persoane, ca în cazul răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, ci explică declanșarea mecanismului răspunderii proprii, dar fără vină [31, p.9-10].

Răspunderea obiectivă, adică fără vină, reprezintă o excepție de la regula generală care o reprezintă răspunderea subiectivă și care s-a dovedit a fi insuficientă pentru desfășurarea normală a relațiilor sociale și, mai ales, pentru ocrotirea optimă a intereselor victimei prejudiciului. Sistemul răspunderii obiective oferă victimei o garanție a reparării prejudiciului suferit și nu constituie o măsură suplimentară de ocrotire a intereselor victimei prejudiciate, ca în cazul răspunderii indirecte, ci este unica măsură de acest fel. De aici concluzia că cazurile în care o persoană este ținută să răspundă obiectiv pentru fapta cauzatoare de prejudiciu sunt limitate [19, p.172].

Fiind o excepție de la regula generală, cazurile de răspundere obiectivă trebuie interpretate restrictiv și nu pot fi extinse pe cale de analogie la alte situații decât cele expres prevăzute de lege, chiar dacă între situațiile date există anumite similitudini. Excepțiile sunt de strictă interpretare [33, p.466].

Unul dintre cele mai sigure criterii de delimitare a celor două forme ale răspunderii delictuale (subiectivă și obiectivă) este, după părerea autorilor români, modul diferit în care este asigurat raportul de cauzalitate

între faptele celor ținuți a răspunde și prejudiciu. În raportul de cauzalitate, în cazul răspunderii pentru fapta proprie comisă cu vinovăție, faptele ilicite care constituie cauza sunt „fapte concrete și directe de participare la producerea prejudiciului” [15, p.332], aflându-se deci într-o legătură nemijlocită cu prejudiciul. În toate cazurile este necesar să se facă dovada concretă că acele fapte au produs prejudiciul. În cazul răspunderii obiective ne aflăm în fața unui raport mediat, fapta celui chemat să răspundă fiind legată de prejudiciu prin intermediul faptei cauzatoare de prejudiciu lucrului, produsului pentru care este responsabil sau fapta persoanei cu funcție de răspundere din cadrul organelor de urmărire etc., care este autorul direct al acestui prejudiciu. Cu alte cuvinte, în aceste cazuri fapta celui chemat să răspundă nu este cauza directă a prejudiciului.

Astfel, aceste două răspunderi se situează pe planuri cauzale diferite: fapta autorului prejudiciului, lucrului sau produsului, constituie cauza directă a prejudiciului, în timp ce fapta celui chemat să răspundă se află într-o legătură mediată, deoarece atitudinea celui chemat să răspundă nu este generatoare de prejudiciu prin ea însăși, ci se leagă de prejudiciu numai prin intermediul faptei ilicite ce l-a cauzat [22, p.141].

Răspunderea delictuală obiectivă îndeplinește aceleași funcții generale ale răspunderii civile delictuale, cum sunt: funcția educativ-preventivă și funcția reparatorie.

Funcția educativ-preventivă se manifestă prin influența exercitată asupra conștiinței oamenilor prin convingerea acestora că fapta ilicită cauzatoare de prejudicii nu poate să rămână nesancționată, atrăgând după sine și obligația de dezdăunare.

Funcția reparatorie se reflectă în obligația de despăgubire stabilită în sarcina aceluia care posedă izvorul de pericol sporit, care avea în paza sa animalul care a cauzat prejudiciul, adică a acelor persoane care prin lege sunt obligate să răspundă pentru anumite fapte și în anumite condiții. În obligația de despăgubire se concretizează de fapt răspunderea civilă delictuală [22, p.23].

La fel putem menționa că răspunderea delictuală obiectivă ca formă a răspunderii civile delictuale, prin cele două funcții, are anumite obiective, cum ar fi crearea unei garanții în favoarea victimei prejudiciului, asigurându-i acesteia posibilitatea de a-și vedea paguba reparată, fără a fi pusă în situația dificilă de a demonstra vina celui chemat să răspundă, iar, pe de altă parte, prin stimularea celui chemat a răspunde pentru viciile produsului, pentru daunele provocate de lucrurile sale sau pentru faptele organelor de anchetă sau instanțele judiciare în îndeplinirea în mod corespunzător a îndatoririlor ce le revin pentru a preîntâmpina cauzarea în viitor a unor asemenea prejudicii.

În continuare, vom încerca să explicăm necesitatea și eficiența instituirii răspunderii civile delictuale obiective.

Fundamentarea răspunderii delictuale obiective este una dintre problemele centrale, care a fost și este mult discutată în doctrina juridică [25, p.174]. Va fi însă insuficient și aproape imposibil a vorbi despre fundamentul răspunderii obiective fără a analiza evoluția de la răspunderea subiectivă la cea obiectivă.

Legile primitive, favorabile victimei, prevedeau o reparare automată, inițial bazată în totalitate pe răzbu-nare (*legea talionului*), iar mai apoi – pe despăgubire bănească.

Ceea ce interesa era conduita „*actorului*” prejudiciului și nu conduita autorului acestuia, care nu era nici judecat și nici condamnat. Acest fel de reparație deplasa răspunderea, deoarece autorul trebuia să răspundă chiar dacă ar fi acționat în mod normal, fiind un instrument al sorții [11, p.183].

O lungă perioadă de timp, sensul progresului în materie de responsabilitate a constat în a se ajunge la operarea unei distincții între ceea ce se datora hazardului și ceea ce se datora unei conduite vinovate, pentru a se limita despăgubirea la această din urmă situație.

Acest progres a fost resimțit în evoluția dreptului roman, unde un timp nu s-a ținut cont decât de prejudiciu. Însă, spre sfârșitul Republicii romane, a fost luată în considerare conduita autorului, ajungându-se să se declare ner responsabil acela care a cauzat prejudiciul fără vină. Această reconsiderare a avut drept urmare abandonarea prejudiciului fortuit în sarcina victimei.

S-a ajuns astfel la situația unei responsabilități unice, întemeiate pe vină, ce avea drept fundament faptul că orice prejudiciu, care nu rezulta dintr-o vină, nu era imputabil.

Prejudiciul, spunea unul dintre codificatori, pentru a putea fi reparat, trebuie să fie efectul unei imprudențe sau vine din partea cuiva [11, p.183]. Astfel, responsabilitatea este totalmente fondată pe vină, fie că este prezumată de lege, fie că urmează a fi dovedită, în condițiile legii. În afară de aceasta, nu se poate vorbi despre responsabilitate în cazul prejudiciilor datorate hazardului, rămânând de departe în sarcina victimei, care trebuie să suporte capriciile sorții.

În acest sens, dreptul nu are ca scop redresarea loviturilor sorții, ci pe acela de a angaja răspunderea celor vinovați. Acestea sunt premisele pe care s-a fundamentat teoria clasică a responsabilității subiective.

După cum am menționat mai sus, fundamentul răspunderii delictuale se întemeiază în principiu pe ideea de culpă sau de vinovăție, concepția dată fiind dominantă în literatura juridică pe parcursul vremii. Și totuși, ideea răspunderii obiective, fără vinovăție, este prezentă, evolutiv, încă la începutul conturării noțiunii de răspundere în conștiința umană [13, p.11].

În dreptul roman răspunderea juridică a apărut sub compoziția răspunderii bănești voluntare și apoi, treptat, și a compoziției bănești legale. S-a consacrat astfel pe plan juridic răspunderea ca fapt social. Fundamentul ei era obiectiv, simpla cauzare a unei pagube dând naștere dreptului la amendă legal stabilită. Prin legea Aquilia, însă, s-a prevăzut că răspunderea nu poate fi admisă atunci când se referă la faptele copiilor sau nebunilor, deoarece ei nu pot avea vreo vină [17, p.398]. În acest fel se consacră pentru prima dată concepția subiectivă asupra răspunderii.

Începând cu secolul al XIX-lea, în condițiile dezvoltării economice și industriale în ritm accelerat, concepția potrivit căreia angajarea răspunderii delictuale numai pe temeiul vinovăției făptuitorului sau a persoanei răspunzătoare s-a dovedit a fi suficient de cuprinzătoare. Este motivul pentru care unii autori au căutat să construiască noi teorii prin care să explice răspunderea pe un alt temei decât vinovăția. Astfel, opiniile exprimate se grupează în trei teorii: teoria răspunderii subiective, teoria răspunderii obiective și teoria mixtă [25, p.176].

Teoria subiectivă. Foarte mult timp, responsabilitatea autorului unei daune s-a fondat pe greșeala comisă de el. La prima aproximare, așa după cum s-a văzut, apare evident că răspunderea este prin ipoteză subiectivă. Materialitatea prejudiciului creează un sentiment de injustiție, de ruptură a legalității, ce este de natură să declanșeze reacția instinctivă de obligare la compensare a autorului prejudiciului, numai dacă acesta a acționat cu vinovăție.

Teoria răspunderii subiective aparține lui Pothier, jurisconsultul care i-a inspirat pe autorii Codului francez. Concepția potrivit căreia poate fi sancționată numai o conduită culpabilă a fost dominantă în cursul vremii în doctrina juridică și în practica instanțelor de judecată.

Codul civil răspunde bine la această idee simplă și tradițională prin prisma art.1398, potrivit căruia „cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție, este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune”.

Doctrina clasică a dreptului civil consacră principiul răspunderii bazate pe culpă, pe cenzura morală a conduitei. Întreaga prezentare a condițiilor răspunderii delictuale pleacă de la fapta ilicită și culpabilă pe care o regăsește în mai toate ipotezele de răspundere [23, p.191]. Acest demers este fidel spiritului care animă pe legiuitor în redactarea textelor, potrivit căruia întreaga răspundere civilă delictuală este dominată de fapta omului, cauzatoare de prejudicii. Punând fapta omului înainte de toate, întregul orizont social este rezervat comportamentului uman. Prin urmare, în spatele oricărui prejudiciu trebuie să găsim neapărat o faptă a omului, pe care, de vreme ce a cauzat un prejudiciu, nu o putem califica decât ilicită și culpabilă.

În această teorie, răspunderea civilă se consideră a fi o sancțiune specifică dreptului civil, cu caracter reparator, aplicabilă numai în cazul săvârșirii cu vinovăție de fapte ilicite cauzatoare de prejudicii.

Susținătorii acestei teorii nu recunosc drept răspundere repararea prejudiciului cauzat prin fapta nevinovată, deoarece o premisă necesară a răspunderii juridice este condamnarea de către stat a persoanei vinovate și stimularea prin aceasta a comportamentului licit. Însă, atunci când se cauzează prejudiciu fără vinovăție nu există temei pentru așa o condamnare, de aceea aici nu trebuie să fie vorba despre răspundere, ci despre forme speciale de repartizare a daunei cauzate întâmplător [38, p.135]. Un alt autor menționează că numai normele în care se exprimă condamnarea socială pot fi considerate norme ce reglementează răspunderea, iar social condamnabilă este numai fapta vinovată [39, p.42].

Acești autori nu țin cont de faptul că, în cazul răspunderii civile, atitudinea statului față de fapta ilicită se exprimă în mod diferit. De aceea, conform regulii generale, răspunderea civilă se angajează numai pentru săvârșirea unei fapte vinovate. Dar poate exista și o altă atitudine a statului față de fapta ilicită, nu neapărat de condamnare sau învinuire, care de asemenea stimulează comportamentul licit. În asemenea situații trebuie să ținem cont de rațiunea instituirii răspunderii fără vinovăție. În unele cazuri o astfel de răspundere se instituie ținându-se cont de specificul activității desfășurate și de repetabilitatea producerii prejudiciului. Astfel, atunci când prejudiciul întâmplător are caracter repetabil, statistic, cum este situația în organele de

urmărire și judecată, există previzibilitatea abstractă, o posibilitate a apariției prejudiciului, deci, există și posibilitatea reală de a lua măsuri de prevenire pe viitor [5, p.39]. De aceea, a fost posibilă și necesară instituirea răspunderii obiective în aceste cazuri. Mai detaliat ideile referitor la răspunderea fără vinovăție și la instituirea acesteia pot fi observate în cadrul *teoriei obiective*.

Teoria obiectivă a apărut odată cu ritmul accelerat de dezvoltare economică, cu rezultatele industriale etc., ceea ce au făcut ca viața și munca să devină tot mai complexe și greu de conciliat cu grija și prudența necesară pentru a putea evita prejudiciile ce puteau interveni într-o activitate [13, p.20].

Dominația cvasiexclusivă a greșelii, astfel înțeleasă ca fundament al responsabilității civile, a luat sfârșit, deoarece s-a dovedit insuficient de cuprinzătoare față de noile situații ce au intervenit ca urmare a revoluției industriale concretizate în noi mecanisme, mașini, capacități de producție etc.

Odată cu majorarea accidentelor legate de dezvoltarea mașinismului, grație solidarității umane, a izvorât sentimentul că se impunea găsirea altor principii pentru a se interveni în situația grea a victimelor.

În condițiile date, culpa ca temei general al răspunderii și-a îngustat sfera de aplicație, fiind emise teorii care să justifice răspunderea obiectivă, fără culpă sau răspunderea de plin drept [33, p.533]. În acest sens, pe drept cuvânt s-a spus: „Dacă revoluția industrială nu ar fi avut loc, probabil că răspunderea civilă nu avea importanța pe care o are în prezent” [34, p.655].

Potrivit *teoriei obiective*, victima trebuie să fie despăgubită fără a mai fi necesară culpa persoanei răspunzătoare.

Pentru prima dată, concepția răspunderii obiective a fost argumentată în dreptul modern de doctrina germană [29, p.28], care propune ca temeiuri pentru fundamentarea acesteia principiul cauzalității, principiul interesului activ, principiul interesului preponderent și ideea de risc.

Fără a face o analiză a tuturor principiilor menționate mai sus, menționăm că în fundamentarea răspunderii obiective s-a impus ideea de risc.

La începutul secolului al XX-lea, ca urmare a aplicării tot mai frecvente în practică a noilor cuceriri ale științei și tehnicii, mecanizarea începe să aibă un rol din ce în ce mai însemnat în procesul de producție a bunurilor materiale. Dar, forțele și energiile care pun în mișcare mașinile nu sunt încă pe deplin stăpânite de către om. De asemenea, în viața omului își face apariția automobilul și alte izvoare de pericol sporit. La fel crește și numărul accidentelor producătoare de pagube. De cele mai multe ori, cauzele acestora rămăneau necunoscute, respectiv victima nu putea să facă dovada culpei celor în profitul cărora erau folosite mașinile. Rezultatele la care ducea aplicarea strictă a regulilor răspunderii întemeiate pe culpa dovedită se arătau a fi necorespunzătoare. Juriștii vremii au căutat mijlocul juridic de trecere de pe umerii victimei pe aceia ai posesanților, povara prejudiciului [21, p.72]. Pe acest teren și datorită acestor necesități a apărut concepția răspunderii obiective cu diferite forme ale sale. Unii autori arată că aceste variante ale concepției obiective prezentate în mod evolutiv sunt:

– În primul rând, varianta înlocuirii răspunderii delictuale cu responsabilitatea delictuală. S-a încercat astfel transpunerea problemei în domeniul răspunderii contractuale. Contractul de muncă încheiat între patron și muncitor ar cuprinde, printre altele, o clauză de securitate, în baza căreia patronul se obligă ca muncitorul să rămână întreg și sănătos până la finele activității. Dacă un accident de muncă a cauzat vreo daună muncitorului, înseamnă că contractul nu s-a respectat, iar patronul va fi ținut să răspundă [27, p.15].

– În al doilea rând, se consideră că trebuie să fie generalizate efectele prezumțiilor legate de culpă, încât să se ajungă la o răspundere obiectivă generalizată.

– O a treia opinie se sprijină pe ideea abuzului de drept, iar a patra reduce caracterul obiectiv al răspunderii la efectul riscului [27, p.26].

Alți autori arată totuși că de cea mai mare autoritate s-a bucurat *teoria riscului*, care a fost formulată pentru prima dată în dreptul modern de doctrina germană. În formularea ei s-a pornit de la caracterul periculos al unor acte cauzatoare de prejudicii. Autorul împarte faptele oamenilor în obișnuite, care atrag după sine răspunderea numai dacă sunt comise cu vinovăție și sunt periculoase; în acest caz, răspunderea se antrenează pe temei obiectiv, fără vinovăție [29, p.28]. În spațiul literaturii juridice franceze, teoria dată a fost susținută, independent de autorii germani, de către doctrinarii Saleilles și Josserand. În concepția acestor autori, răspunderea civilă nu este o sancțiune, ci constă într-o reparație care are ca finalitate repunerea victimei în situația anterioară producerii prejudiciului. Victima trebuie să fie despăgubită fără a fi necesară vina persoanei răspunzătoare, fundamentul răspunderii se află pe ideea de *risc-profit* [21, p.73].

Totuși, ideea riscului profit s-a dovedit a fi prea îngustă, fiind aplicată doar la activitatea întreprinderilor și lăsând la o parte celelalte acțiuni ale oamenilor. De aceea, s-a formulat teoria *riscului creat*, iar termenul profit apare de această dată într-o accepțiune mai largă. Profitul poate consta nu doar într-un avantaj pecuniar, ci chiar și într-un interes moral. Astfel, nu are nicio importanță faptul că un automobilist a cauzat o pagubă altuia făcând o deplasare pentru un câștig pecuniar ori una de plăcere sau agrement [30, p.38].

O variantă a acestei concepții este teoria *riscului de activitate*, potrivit căreia răspunderea fără culpă presupune existența unor raporturi de autoritate, în cadrul cărora cei care încredințează funcții altora vor răspunde pentru prejudiciile cauzate pentru activitatea subordonaților săi.

În concluzie putem spune că teoria riscului, în toate variantele sale, a inspirat o bogată literatură și jurisprudență îndreptată în favoarea victimei, dar a întâmpinat mari dificultăți în tendința sa de a fi acceptată ca unic fundament al întregului sistem al răspunderii civile.

Teoriile mixte. Teoria garanției. În pofida tuturor încercărilor de a înlătura culpa și de a găsi un nou fundament al răspunderii civile, nu s-a ajuns la o soluție care să fie acceptată fără rezerve în practica judiciară. Mai mult ca atât, au fost formulate critici cu privire la concepția subiectivă și la cea obiectivă. În aceste condiții s-a afirmat pe drept cuvânt că niciuna din cele două concepții nu poate explica satisfăcător întreaga instituție a răspunderii civile. Aceasta, pe de o parte, fiindcă sunt cazuri când răspunderea se antrenează fără a putea dovedi o vinovăție, iar, pe de altă parte, vinovăția se impune a fi examinată și în condițiile în care răspunderea este întemeiată pe ideea de risc [10, p.15]. Sunt de fapt motivele care au dus la elaborarea unor teorii mixte, care admit coexistența ambelor temeuri de apariție a răspunderii. Pentru unii principalul este și rămâne culpa, ideea de risc intervine numai cu titlu subsidiar. Alții afirmă că răspunderea civilă are doi poli de atracție: culpa și riscul, care se află pe același plan, fără a avea unul preeminență asupra celuilalt [25, p.183].

Teoria mixtă, dualistă în variantele sale sub aspect practic, ridică problema delimitării câmpului de aplicare a celor două temeuri. Așa a fost elaborată *teoria garanției*. Părintele teoriei date presupune unei critici severe atât teoria subiectivă, cât și cea obiectivă întemeiată pe ideea de risc [20, p.288].

Autorul susține că prejudiciile se grupează în două categorii: prejudicii corporale și prejudicii materiale; prejudicii economice și prejudicii morale. Repararea daunelor corporale și materiale este garantată obiectiv, fără a fi necesară dovada vinovăției persoanei responsabile. Dimpotrivă, repararea prejudiciilor economice nu este garantată obiectiv, ele putând fi cauzate prin exercițiul normal al unor drepturi și, de aceea, pentru angajarea răspunderii civile trebuie să existe vinovăția autorului.

Ținem să menționăm părerea noastră referitor la faptul că această teorie, cu toate avantajele ei de a îmbina ambele sisteme (subiectiv și obiectiv), este depășită de vreme. Drept exemplu putem aduce răspunderea statului pentru tragerea ilegală la răspundere penală a persoanei (art.1405 CC RM). În acest caz, persoanei i se cauzează mai multe daune economice sau morale decât fizice, iar statul va fi chemat să răspundă, indiferent de vinovăția persoanelor cu funcție de răspundere ale organelor de anchetă de exemplu. Aceeași posibilitate de a cere repararea prejudiciului moral (prevăzută de Legea privind protecția consumatorilor) o are consumatorul cărui i s-au adus astfel de daune din cauza unui produs viciat, indiferent de vina producătorului.

În concluzie, dincolo de caracterul său tehnic, de faptul că are la bază o clasificare a pagubelor pe criterii sau consecințe de fapt, care, după părerea noastră, nu s-a confirmat, scopul principal al teoriei garanției a fost de a înlătura „unele neajunsuri ale teoriei răspunderii obiective și ale teoriei subiective, justificând totodată, în anumit fel, coexistența celor două temeuri ale instituției” [9, p.435].

Temeiul și condițiile generale ale răspunderii delictuale obiective

O problemă care generează discuții controversate în literatura de specialitate vizează temeiul și condițiile răspunderii delictuale obiective. Vom aborda această problemă, însă din perspectiva temeiului și condițiilor generale ale răspunderii delictuale, cu elucidarea trăsăturilor specifice răspunderii delictuale obiective, dar nu înainte de a reflecta asupra opiniilor diferiților autori referitor la noțiunile de temei și condiții ale răspunderii.

S-a consolidat opinia conform căreia temeiul răspunderii civile delictuale este componența delictului civil [46, p.53], care constituie o totalitate de trăsături și elemente esențiale formulate de legiuitor ca necesare și, totodată, suficiente pentru angajarea răspunderii civile delictuale [5, p.44].

O altă problemă controversată rezidă în faptul de a se constata dacă componența delictului civil este nu doar un temei general de răspundere, dar și unicul temei, pe de o parte, și, pe de altă parte, care sunt elementele componente necesare pentru declanșarea acestei răspunderi. Unii consideră că componența delictului

civil este unicul temei ce dă naștere răspunderii civile delictuale. În lipsa componentei delictuale depline, persoana nu poate fi trasă la răspundere civilă [36]. Această soluție poate fi acceptată doar în împrejurarea în care dreptul civil ar cunoaște răspunderea numai pentru fapta vinovată. Însă, în dreptul civil există răspundere și în lipsa vinovăției, care de fapt face obiectul prezentului studiu.

În componența delictului civil majoritatea autorilor includ latura obiectivă (prejudiciul, fapta ilicită, raportul causal dintre fapta ilicită și prejudiciu) și latura subiectivă (vinovăția). Anume acest din urmă element ne interesează mai puțin în cadrul răspunderii delictuale obiective, specificul căreia apare în lipsa vinovăției.

Elementele componenței delictului civil mai sunt numite și condiții ale răspunderii. În acest context apare necesitatea de a delimita noțiunile de „temei” și „condiții”, care sunt deseori confundate, dar care au conținut și semnificație juridică deosebită. Astfel, A. Bloșenco menționează că temeiul este faptul juridic ce duce la nașterea, modificarea sau stingerea raportului juridic (delictul), iar condițiile pot fi definite ca fiind acele exigențe normative cărora trebuie să corespundă temeiul (faptul juridic) în fiecare caz concret și în lipsa cărora nu poate să apară raportul respectiv [5, p.46]. Legea determină diferit condițiile cărora trebuie să corespundă această faptă. În unele cazuri, răspunderea civilă delictuală se produce numai în prezența vinovăției, în alte cazuri (de exemplu, răspunderea delictuală obiectivă) – în lipsa acesteia.

Luând în considerație importanța lor pentru declanșarea răspunderii civile delictuale, condițiile pot fi împărțite în două grupe: generale și speciale.

Reiesind din conținutul art.1398 CC RM, formulăm concluzia că condițiile generale ale răspunderii civile delictuale sunt: prejudiciul, fapta ilicită, raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu, vinovăția autorului faptei ilicite și prejudiciabile [4, p.77]. Aceste condiții sunt generale pentru că sunt necesare pentru apariția obligațiilor delictuale ori de câte ori legea nu prevede altfel. Dacă legea extinde, modifică sau restrânge cercul condițiilor necesare nașterii obligației delictuale, suntem în prezența condițiilor speciale ale răspunderii.

Condițiile speciale țin cont de caracterul activității, a cărei realizare poate cauza prejudiciu persoanei. În unele cazuri această activitate creează un pericol sporit pentru lumea înconjurătoare, de aceea apare necesitatea protecției sporite a intereselor persoanelor care pot fi prejudiciate în urma desfășurării acestei activități (art.1410 CC RM).

Alteori, specificul activității exclude posibilitatea tragerii la răspundere civilă în baza temeiurilor generale și necesită luarea în considerație a caracterului funcțiilor exercitate de autorul prejudiciului și a statutului juridic al acestuia (de exemplu, ca în cazul răspunderii în baza art.1405 CC RM).

În toate cazurile, condițiile speciale urmează a fi întrunite pentru a proteja victima împotriva imposibilității de a face dovada că prejudiciul a fost cauzat cu vinovăția celui chemat să răspundă (proprietarul izvorului de pericol sporit, posesorul animalului, producătorul sau statul).

Astfel, specific condițiilor speciale este lipsa vinovăției pentru apariția răspunderii. În unele cazuri, cum ar fi răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale, existența acesteia se prezumă, victima neavând obligația de a o demonstra, iar în alte cazuri, cum ar fi răspunderea statului pentru erori judiciare sau răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase, existența vinovăției nu este nevoie nici de prezumat, ea fiind exclusă expres prin lege. Pentru survenirea răspunderii delictuale obiective va trebui să fie întrunite celelalte trei condiții:

- *Fapta ilicită* care poate fi definită ca fiind orice faptă (acțiune sau inacțiune), prin care, înlăturându-se normele dreptului obiectiv, sunt lezate drepturile subiective (sau interesele legitime) ale altei persoane, acestea cauzându-i-se prejudicii [8, p.46]. Când vorbim despre fapta ilicită avem în vedere obiectivarea, manifestarea exterioară a unei voințe a persoanei. Nu prezintă interes atitudinea subiectivă a persoanei față de fapta sa sau față de urmările acesteia.

Astfel, fapta ilicită are următoarele trăsături: a) are un caracter obiectiv sau existență materială, constând într-o conduită sau manifestare umană exteriorizată; b) fapta este mijlocul prin care se obiectivează voința omului ca element psihic; c) fapta este contrară ordinii sociale și reprobata de societate. Reprobarea din punct de vedere subiectiv este legată de vinovăție, iar din punct de vedere obiectiv își găsește expresie în caracterul ilicit al faptei.

Răspunderea delictuală ține de sistemul delictului general, conform căruia cauzarea de prejudicii este recunoscută ilicită dacă altfel nu prevede legea, adică dacă autorul faptei nu va proba că a fost împuternicit să cauzeze prejudiciu [41, p.40].

Încălcând normele dreptului obiectiv, fapta ilicită încalcă totodată și normele dreptului subiectiv. Normele juridice fixează și reglementează anumite relații sociale și drepturi subiective ale participanților, iar încălcarea acestor norme întotdeauna are ca consecință încălcarea relațiilor sociale reglementate și, totodată, încălcarea drepturilor subiective ale persoanei [43, p.26].

Faptele ce pot aduce atingere drepturilor persoanei și care pot cauza prejudicii sunt fără număr. Fapta ilicită poate să apară sub forma acțiunii ilicite [45, p.491]. Cu toate acestea, fapta ilicită apare sub forma inacțiunii în acele situații când, potrivit legii, o persoană este obligată să îndeplinească o activitate sau să săvârșească o anumită acțiune [42, p.281]. Abținerea de la aceste prevederi legale și imperative constituie o faptă ilicită. Ca exemplu putem aduce cazul de răspundere a proprietarului pentru prejudiciul cauzat prin surparea construcției, dacă acesta nu a acționat până la surpare în vederea întreținerii corespunzătoare a construcției (art.1412 CC RM).

• *Prejudiciul* constă în rezultatul, în efectul negativ suferit de o anumită persoană, ca urmare a „faptei” unui lucru sau produs defectuos, pentru care este ținută să răspundă o anumită persoană.

Prejudiciul este un element esențial al răspunderii delictuale. Astfel, s-a precizat că răspunderea delictuală se reduce la repararea pagubelor, iar prejudiciul nu este numai o condiție a răspunderii, dar și măsura ei, autorul răspunzând doar în limita prejudiciului cauzat [26, p.35].

În Codul civil prejudiciul este definit fie în formă de cheltuieli pe care o persoană lezată în drepturi le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului, fie în formă de pierdere sau deteriorare a bunurilor, fie în formă de beneficiu neobținut prin încălcarea dreptului (art.14 alin.(2) CC RM).

Una din clasificările mai importante ale prejudiciilor se face pornindu-se de la faptul dacă sunt sau nu evaluabile în bani. După acest criteriu avem: daune patrimoniale și daune nepatrimoniale (morale). Conform alin.(3) pct.19 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre aplicarea legislației cu privire la apărarea onoarei, demnității, reputației profesionale ale cetățenilor și organizațiilor”, din 27.03.1997, prin daune nepatrimoniale trebuie de înțeles suferințele morale și psihice ce le suportă persoana în urma acțiunilor ilicite săvârșite de autorul prejudiciului [18]. Definiția prejudiciului nepatrimonial este dată și în art.1422 CC RM.

• Pentru antrenarea răspunderii delictuale obiective este necesar ca între fapta ilicită și prejudiciu să existe un *raport de cauzalitate*. Astfel, prejudiciul cauzat trebuie să fie consecința „faptei” ilicite a lucrului, produsului defectuos sau a persoanei pentru care se răspunde. Importanța raportului de cauzalitate apare cu evidență în cazurile în care vinovăția este prezumată de lege, precum și în cazurile răspunderii fără vinovăție.

Raportul de cauzalitate între faptă și prejudiciu este o condiție obiectivă a răspunderii și nu trebuie confundat cu vinovăția [14, p.135]. În dreptul anglo-saxon stabilirea raportului de cauzalitate depinde de un moment subiectiv – a dorit sau nu autorul faptei ilicite producerea acestui prejudiciu [40, p.58]. Această soluție nu poate fi admisă în dreptul nostru, deoarece nu ar exista raport de cauzalitate în cazul lipsei vinovăției.

Putem afirma că fără raport de cauzalitate nu există răspundere delictuală. Raportul de cauzalitate este și condiția în funcție de care se determină mărimea despăgubirii. Se repară numai prejudiciul care este consecința directă a faptei ilicite [6, p.236].

Există însă cauze, care, odată îndeplinite, înlătură nu doar existența vinovăției, dar și existența prezumpției vinovăției, respectiv înlăturând și posibilitatea survenirii răspunderii delictuale obiective. Aceste cauze sunt: intenția persoanei vătămate, cazul fortuit și forța majoră. Ele apar ca o limită obiectivă a răspunderii [32, p.192].

Forța majoră este o cauză străină, adică nu este imputabilă celui tras la răspundere (calamități naturale, război etc.); evenimentul de forță majoră trebuie să fie imprevizibil, adică are un caracter extraordinar, se produce rar atât în ceea ce privește producerea sa, cât și în ceea ce privește efectele sale. Evenimentul trebuie să fie inevitabil, adică fiind imposibil de a preîntâmpina producerea lui și efectele negative ale acestuia.

Prin caz fortuit înțelegem o împrejurare internă care își are originea în câmpul de activitate a celui chemat să răspundă sau într-o împrejurare externă care nu are caracter extraordinar și poate fi prevăzută și evitată cu diligență de care este în stare omul cel mai capabil [25, p.503].

Bibliografie:

1. ÁNGEL, I.M., DEAK, Fr., POPA, M.F. *Răspunderea civilă*. București: Editura Științifică, 1970.
2. ANGHENI, S., URS, I. *Drept civil. Drepturi reale. Teoria generală a obligațiilor*. Vol.II. București: Oscar Print, 2000.

3. BAEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea Generală. Drepturi reale. Teoria generală a obligațiilor. Scheme.* Chișinău, 2001.
4. BĂLĂNESCU, R., BAICOIANU, Al. *Drept civil roman. Studiu de doctrină și jurisprudență.* București: SOCEC, 1943.
5. BLOȘENCO, A. *Răspunderea civilă delictuală.* Chișinău: ARC, 2002.
6. BLOȘENCO, A. *Drept civil. Partea Specială.* Chișinău: Cartdidact, 2003.
7. CIUTAC, F., JORA, Cr. *Drept civil, teoria generală a obligațiilor.* Slatina: Themis Cart, 2003.
8. COJOCARI, E. *Drept civil. Răspunderea juridică civilă.* Chișinău, 2002.
9. CONTACUZINO, V.B. *Elementele dreptului civil.* București: ALL, 1998.
10. COSMOVICI, P. *Premisele pentru elaborarea unei concepții generale cu privire la fundamentul răspunderii de drept economic. Probleme de drept economic.* București: Editura Academiei, 1980.
11. DOGARU, I., DRĂGHICI, P. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* București: ALL Beck, 2002.
12. DRĂGHICI, P. *Faptul juridic cauzator de prejudicii.* Editura Universitară Craiova, 1999.
13. ELIESCU, M. *Răspunderea civilă delictuală.* București: Editura Academiei, 1972.
14. FILIPESCU, I., FILIPESCU, A.I. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* București: ACTAMI, 2000.
15. FLORESCU, D.C. *Dreptul civil. Teoria generală a obligațiilor.* Vol.I. București, 2002.
16. HAMANGIU, C., ROSETTI-BĂLĂNESCU, I., BĂICOIANU, Al. *Tratat de Drept Civil Român, Vol.II.* București: ALL Beck, 2002.
17. HANGA, Vl. *Drept privat roman.* București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998.
18. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre aplicarea legislației cu privire la apărarea onoarei, demnității, reputației profesionale ale cetățenilor și organizațiilor”, din 27.03.1997. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție*, 1997, nr.5.
19. LEIK, A. *Drept civil roman. Teoria generală a obligațiilor.* Iași: Apolonia, 1998.
20. LULĂ, I. *Contribuții la studiul răspunderii civile delictuale.* Cluj-Napoca: Cordial LEX, 1997.
21. MIHNEA, A. Dezvoltarea istorică a răspunderii civile delictuale. În: *Analele Universității din Timișoara*, 1992, nr.1-2.
22. NECULĂESCU, S. *Răspunderea civilă delictuală.* București: „Șansa” SRL, 1994.
23. NECULĂESCU, S. *Teoria generală a obligațiilor: Curs universitar.* București: Lumina LEX, 2001.
24. PETRESCU, R. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Răspunderea delictuală.* București: Oscar Print, 1996.
25. POP, L. *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor.* București: Lumina LEX, 1999.
26. POP, O. *Despre răspunderea civilă delictuală.* Timișoara: Ando Tours, 1997.
27. POPA, A.Gh. *Riscul profesional și aplicația lui în legislația română.* Cluj-Napoca, 1998.
28. ROMOȘAN, I.D. *Vinovăția în dreptul civil roman.* București, 1999.
29. RÜMELIN, M. *Die Gründe der Schadenszurechnung.* Tubingen, 1896.
30. STARCK, V. *Droit civil. Obligationns. Responsabilité delictuelle.* Paris, 1988 (citată după L.Pop).
31. STĂTESCU, C. *Răspunderea civilă delictuală pentru fapta altei persoane.* București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
32. STĂTESCU, C., BÂRSAN, C. *Tratat de Drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* București: ALL, 1998.
33. VONICĂ, R.P. *Introducere generală în drept.* București: Lumina LEX, 2000.
34. WEILL, A., TERRÉ, F. *Droit civil. Les obligations.* Paris, 1999 (citată după L.Pop).
35. ZOTA, L. Răspunderea delictuală. În: *Tribuna Economică*, 1993, nr.19, p.23-24.
36. АЛЕКСЕЕВ, С.С. О составе гражданского правонарушения. В: *Правоведение*, 1958, №1, с.48.
37. ВАСЬКИН, В.В. *Гражданско-правовая ответственность.* Владивосток, 1998.
38. КРАСАВЧИКОВ, О.А. *Возмещение вреда, причиненного источником повышенной опасности.* Москва: Юридическая Литература, 1966.
39. МАЛЕИН, Н.С. *Имущественная ответственность в хозяйственных отношениях.* Москва: Наука, 1968.
40. МАТВЕЕВ, Ю.Г. *Англо-американское деликтное право.* Москва: Юридическая Литература, 1973.
41. МИХАИЛИЧ, А.М. *Возмещение потерпевшему от причиненного вреда дополнительных расходов: Научный комментарий судебной практики за 1967 г.* Москва: Юридическая Литература, 1968.
42. ПОКРОВСКИЙ, И.А. *Основные проблемы гражданского права.* Москва: Статут, 1998.
43. СМЕРНОВ, В.Т., СОБЧАК, А.А. *Общее учение о деликтных обязательствах.* Ленинград, 1983.
44. *Советское Гражданское право / Ответственные редакторы И.Б. Новицкий, П.Е. Орловский.* Москва, 1959.
45. ТОЛСТОЙ, Ю.К., СЕРГЕЕВ, А.П. *Гражданское право.* Ч.I. Санкт- Петербург: Тесис, 1996.
46. ЯИЧКОВ, К.К. *Права, возникающие в связи с потерей здоровья.* Москва: Наука, 1964.

Prezentat la 11.04.2013